

BOŞANMA DAVALARINDA VAKIALARIN İLERİ SÜRÜLMESİ ZAMANI MESELESİNİN YARGITAY KARARLARINDAKİ GÖRÜNÜMÜ

Dr. Cenk AKİL

GİRİŞ

Türk medenî yargılama hukukunda iddiaya ve savunmaya dayanak teşkil eden vakıaların belli bir zaman dilimine kadar ileri sürülmesine izin verilmiştir. Böylelikle davaların uzamaması ve biran önce çözüme kavuşturulması amaçlanmıştır. Ancak söz konusu vakıaların¹ hangi ana kadar ileri sürülebileceği ve bunun kapsamının ne olacağı konusunda gerek doktrinde gerekse yargı kararlarında farklı görüşler ortaya atılmıştır. İncelememizde Yargıtay'ın boşanma² davalarına ilişkin olarak vakıaların ileri sürülmesi

¹ Söz konusu vakıalar, yani dava malzemesi taraflarca getirilir. Bunun sebebi onların yargılamada karşıt konumda olmaları ve dava konusunu oluşturan hayat olayına ilişkin bütün vakıaların taraflarca bilindiğinin var sayılmasıdır (Nedim **Meriç**, Hâkimin Davayı Aydınlatma Yükümlülüğü, Prof. Dr. Bilge Umar'a Armağan, C. I, İzmir 2010, s.377-424), s.382. Dava malzemesinin taraflarca getirilmesi ilkesi hakkında geniş bilgi için bkz. Ekkehard **Becker-Eberhard**, Dava Malzemesinin Taraflarca Getirilmesi İlkesinin Esasları ve Sınırları (Çev.: M. Kamil **Yıldırım**), (İlkeler Işığı Altında Medeni Yargılama Hukuku, 3.B., İstanbul 2002, s.17-42), s.17 vd.; Nedim **Meriç**, Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi, Ankara 2011, s.53-54.

² Boşanma öğretide eşler hayattayken kanunda öngörülmüş olan bir sebebe binaen eşlerden birinin açacağı dava sonucunda evlilik birliğine hâkim kararı ile son verilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bkz. Mustafa **Dural**/Tufan **Öğüz**/Mustafa Alper **Gümüş**, Türk Özel Hukuku, C.III, Aile Hukuku, İstanbul 2010, s.100; Turgut **Akıntürk**, Aile Hukuku, 10.B., İstanbul 2006, s.213; Ömer Uğur **Gençcan**, Boşanma Hukuku, Ankara 2006, s.63 vd.

konusunda vermiş olduğu farklı yöndeki kararlara ve bu konudaki kişisel görüşümüze yer verilmiştir.

I. GENEL OLARAK

Bilindiği üzere dava bir dilekçe ile açılır (HUMK m. 178; HMK m. 118). Dava dilekçesinde bulunması gereken bilgilerin neler olduğu HUMK m. 179; HMK m. 119'da gösterilmiştir. Bunlardan biri de davacının iddiasının dayanağı olan bütün vakıaların³ sıra numarası altında açık özetleri ve delillerin nelerden ibaret olduğunun beyan edilmesidir (HUMK m. 179/3; HMK m. 119/e). Burada bahsi geçen vakıalar dava dilekçesinin talep sonucunun dayanağı olan ve bu talep sonucunu haklı göstermeye elverişli olan vakılardır. Şu halde davacı, davasının temeli olan bütün vakıaları dava dilekçesinde bildirmekle yükümlüdür⁴. Dava dilekçesi verildikten sonra davacının dava dilekçesinde bildirmediği yeni vakıalar⁵ ileri sürmesi, davayı

³ İnceleme konumuzu “vakıaların” ileri sürülmesi oluşturmaktadır. Boşanma davalarında “delillerin” ileri sürülmesi ve bu konuda Yargıtay’ın tutumunun eleştirisi için bkz. Hasan **Petek**, Medenî Yargılama Hukukuna Hakim Olan İlkeler Işığında Boşanma Davaları (İzBD 2000/3, s.11-54), s.34; Bahattin **Aras**, Roma Hukukundan Günümüze Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Günümüz Aile Mahkemeleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2005, s.83 (<http://www.belgeler.com>, e.t.:5.7.2011); Bahattin **Aras**, Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Aile Mahkemeleri, Ankara 2007, s.21; Birce **Arslandoğan** Kurşuncu, Boşanma Davalarında Yargılama Usulü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2007, s.77 (<http://www.belgeler.com>, e.t.:5.7.2011). Boşanma davalarının yargılama hukuku bakımından arz ettiği diğer özellikler için ayrıca bkz. Burhan **Gürdoğan**, Boşanma Davalarına İlişkin Usul Hükümleri (Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı, 1925-1975, C. II), Ankara 1977, s.205 vd.

⁴ Baki **Kuru**/Ramazan **Arslan**/Ejder **Yılmaz**, Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 21.B., Ankara 2010, s.308.

⁵ Yeni vakıalar iki türlü olabilir. Birinci gruba dâhil olanlar mevcut oldukları halde ilgili tarafça bilinmeyenlerdir. İkinci gruba giren yeni vakıalar ise dava açıldıktan sonra vuku bulan vakılardır. Kanımızca bu ikinci gruba giren olayların tümünün dava açarken öngörülmesi ve dava dilekçesinde bildirilmesinin imkânsız olduğu söylenemez. Zira dava açarken öngörülebilirlikle birlikte dava tarihinden sonra

genişletme olup, ancak davalının rızası veya ıslah yoluyla mümkündür (HUMK m. 185/2). Benzer şekilde davalı da mahkemeye sunacağı cevap layihasında kendisinin dayandığı, yani savunmasına temel teşkil eden vakıaları sıra numarası altında bildirecektir (HUMK m. 201/1). Davalı, cevap layihasını davacıya tebliğ ettirdikten sonra onun muvafakati olmaksızın savunma sebeplerini genişletemez veya değiştiremez (HUMK m. 202, II).

İddianın ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı⁶ olarak bilinen bu kurum 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda katı bir biçimde düzenlenmiştir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu da iddianın ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağını benimsemiş olmakla birlikte bahsi geçen yasağı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na göre yumuşatmıştır⁷. Gerçekten HMK m. 141/1, c. 1 uyarınca taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe; ön inceleme aşamasında ise, ancak karşı tarafın açık muvafakati ile iddia veya savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilirler. Diğer bir deyişle, davacı, dava dilekçesindeki iddiasını davalının cevap dilekçesine karşı vereceği cevaba cevap dilekçesinde değiştirip genişletebilir. Cevaba cevap dilekçesini verdikten sonra ise kanunda belirtilen istisnalar dışında davasını genişletip değiştiremez (HMK m. 141)⁸. Bu, medenî yargılama hukukuna hâkim olan teksif

vuku bulacak olaylar da olabilir. Karş. Baki **Kuru**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.II, 6.B., İstanbul 2001, s.1733.

⁶ Yasak hakkında geniş bilgi için bkz. Saim **Üstündağ**, İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi Yasağı, İstanbul 1967. Bu yasak davacı bakımından davanın açıldığı tarihten (HUMK m. 185); davalı bakımından ise cevap dilekçesinin davacıya tebliğ edildiği tarihten itibaren başlar (HUMK m. 202, II). İddia ve savunma yasağının kökeni Roma Hukukuna kadar gitmektedir. Bu yasağın kabul ediliş gerekçesi davaya temel teşkil eden iddia ve savunma malzemesinin davanın başında tam olarak hazır edilmesine duyulan ihtiyaçtır (Ejder **Yılmaz**, İdari Yargıda İddia ve Savunmanın Genişletilmesi/Değiştirilmesi Yasağı, ABD 1983/3-4, s.11-34), s.13.

⁷ Ejder **Yılmaz**, İslah, 3.B., Ankara 2011, s.40.

⁸ Alman Medenî Yargılama Hukuku'nda ise vakıalara ilişkin sözlü duruşmanın sonuna kadar, davacı veya karşılık davacı, dava veya talep dilekçesinde belirtilenlerin dışında, onların yerine yahut onlara ilaveten yeni dava sebebi veya talepler

ilkesinin⁹ önemli bir sonucudur. Bu nedenle davacı davasını açarken ve nihayet cevaba cevap verirken iyice düşünmeli, hem davasını dayandırdığı vakıaları hem de buna bağlı olarak taleplerini doğru tespit ederek dilekçesinde belirtmelidir¹⁰. Davalı ise, cevap dilekçesindeki savunmasını davacının cevaba cevap dilekçesine karşı vereceği ikinci cevap dilekçesinde değiştirip genişletebilir¹¹. Diğer bir deyişle, savunmayı genişletme ve değiştirme yasağı ikinci cevap dilekçesinin verilmesiyle başlar. Davalı kanunda gösterilen istisnalar dışında savunmasını genişletip değiştiremez (HMK m. 141). Bu yasağın kapsamına savunma olarak ileri sürülen vakıalar ile talep sonucu dâhildir¹².

Şu halde gerek 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda gerekse 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda "iddianın ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı" yer almaktadır. Aşağıda öncelikle boşanma davalarında iddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağının başlangıç anına ilişkin olarak Yargıtay tarafından verilen farklı yöndeki kararlardan örnekler sunulacak; daha sonra teorik açıklamalar çerçevesinde bu kararlara ilişkin kişisel görüşümüze yer verilecektir. Ancak bu yapılırken boşanma davalarında¹³ taraflarca getirilme

ileri sürebilir (Erdal **Tercan**, Temel Özellikleriyle Alman Aile Mahkemeleri (Familiengerichte), (TNBHD, 1998, Sayı:97-100, s.30-35), s.33).

⁹ Bu ilke uyarınca taraflar iddia ve savunma sebeplerini dayandırdıkları vakıaları belli bir usul kesitine kadar ileri sürmek zorundadırlar (Necip **Bilge/Ergun Önen**, Medenî Yargılama Hukuku, 3.B., Ankara 1978, s.297). Teksif ilkesi hakkında geniş bilgi için bkz. Nevhis **Deren-Yıldırım**, Teksif İlkesi Açısından İstinaf (İstinaf Mahkemeleri-Uluslararası Toplantı 7-8 Mart 2003, TBB Yayını Ankara 2003, s.267-284), s.270 vd.; Saim **Üstündağ**, Medeni Yargılama Hukuku, 7.B., İstanbul 2000, s.252 vd.; Ramazan **Arslan/Süha Tanrıver**, Yargı Örgütü Hukuku, 2.B., Ankara 2001, s.182.

¹⁰ Hakan **Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özekes**, Medenî Usul Hukuku, 11.B., Ankara 2011, s.367.

¹¹ **Yılmaz**, Islah, s.41.

¹² **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s.372.

¹³ Kanun koyucu boşanma davalarının sosyolojik önemini dikkate alarak bu davalar hakkında bazı özel usul hukuku kuralları koymuştur. Bunlar hakkında bkz.

ilkesinin tam olarak uygulanmadığını belirtmek gerekir¹⁴. Diğer bir deyişle aşağıda yapılan inceleme tarafların iddia yahut savunma konusu yaptıkları vakıaları kendilerinin ileri sürmesinin gerektiği haller bakımındandır.

II. YARGITAY KARARLARINDA BOŞANMA DAVALARINDA VAKIALARIN İLERİ SÜRÜLME ZAMANI

Yargıtay kararlarında boşanma davalarının hükme bağlanmasında dikkate alınabilecek vakıaların gerçekleştiği zaman konusunda farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Bunları kanımızca boşanma davasının açıldığı tarihi esas alan kararlar, boşanma davası sırasında gerçekleşen vakıaları dikkate alan kararlar ve “somut olayın özelliğine göre” vakıaların dikkate alınabileceğini kabul eden kararlar olmak üzere üç başlık altında incelemek mümkündür.

A. VAKIALARIN DEĞERLENDİRİLMESİNDE BOŞANMA DAVASININ AÇILDIĞI TARİHİN ESAS ALINACAĞI

Vakıaların değerlendirilmesi konusunda Yargıtay 2. Hukuk Dairesi vermiş olduğu 22.9.1986 tarih ve E. 1986/6966, K. 1986/7751 sayılı kararında¹⁵ “Her dava açıldığı tarihteki şartlara göre incelenir ve sonuç-

Dural/Öğüz/Gümüş, s.127; Selahattin Sulhi **Tekinay**, Türk Aile Hukuku, 7.B., İstanbul 1990, s.237 vd.; Bilge **Öztañ**, Aile Hukuku, 4.B., Ankara 2004, s.373 vd.; **Gençcan**, s.474 vd. Ancak bu kurallar arasında iddia ve savunma sebeplerinin ileri sürülmesine ilişkin özel bir hüküm bulunmamaktadır.

¹⁴ Meral **Sungurtekin-Özkan**, Medeni Kanun’un Aile Hukuku Alanında Getirdiği Değişikliklerin Medenî Usul Hukuku Bakımından Düşündürdükleri (Medenî Usul ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-I, Eskişehir 2003, s.75-91), s.82. İbrahim **Ercan**, Aile Mahkemesinde Uyuşmazlıkların Sulh Yoluyla Çözümlemesi (Prof. Dr. Yavuz Alangoya için Armağan, İstanbul 2007, s.63-102), s.77. Nitekim öğretide bu durumu ifade etmek üzere “sınırlı kendiliğinden araştırma ilkesi”nden bahsedilmiştir. Bkz. **Pekcanitez/Atalay/Özkes**, s.255. Karş. Nevhis **Deren-Yıldırım**, Hâkimle Tarafların İşbirliği İlkesi ve Yarattığı İdeolojik Çağrışımlar (Prof. Dr. Baki Kuru’ya Armağan, Ankara 2004, s.817-832), s.820.

¹⁵ Karar için bkz. Namık **Yalçınkaya/Şakir Kaleli**, Yeni Boşanma Hukuku, 2.B., Ankara 1988, C.II, s.1224.

landırılır... Mahkemece hükme dayanak yapılan davalının davacıya karşı hareketlerine ilişkin suç tarihi 15.3.1985'tir. Oysa işbu dava, daha önce 13.3.1985 tarihinde açılmıştır. Öyle ise davanın açılmasından sonra meydana gelen olayların bu dava sebebiyle incelenmesine imkân bulunmadığından ve davalının dava tarihinden önce davacıya karşı herhangi bir hareketi de iddia ve ispat olunamadığına göre davanın reddi gerekirken yazılı şekilde boşanmaya karar verilmesi usul ve kamuna aykırıdır" diyerek açıkça boşanma davasının açıldığı tarihin esas alınması gerektiğini vurgulamıştır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da benzer şekilde vermiş olduğu 5.4.1995 tarih ve E. 1995/2-68, K. 1995/275 sayılı kararında boşanma davaları karara bağlanırken boşanma davasının açıldığı tarihin dikkate alınması gerektiğini; bu tarihten sonra gerçekleşen olayların hükme esas alınamayacağını şu sözlerle ifade etmiştir: "...Dava MK. 134/1. maddesinden kaynaklanan boşanma istemine ilişkindir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, her dava açıldığı tarihteki hukuki ve maddi esaslara göre çözüme ulaştırılır. Bu husus vazgeçilemez temel bir usul kuralıdır. Somut olayda ise, boşanma isteğinin kabulüne dair verilen karara, davanın açılmasından sonra davalı kocanın, davacının annesine karşı öldürmeye teşebbüs suçunu işlemesi sonucu hakkında alınan ağır hapse mahkûmiyet hükmü gerekçe yapılmıştır. Oysa davanın açıldığı tarihe kadar tarafların arasındaki müşterek hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelden sarsıldığını gösterir vukubulan bir olay ileri sürülmediği gibi bir kanıt da getirilmiş değildir. Bu itibarla Hukuk Genel Kurulunca da benimsenen Özel Daire kararına uyulması gerekirken, önceki kararda direnilmesi doğru değildir. O halde Usul ve Yasa 'ya uygun bulunmayan direnme kararı bozulmalıdır...'¹⁶.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir önceki kararından kısa bir süre sonra 19.4.1995 tarih ve E. 1995/2-128, K. 1995/399 sayılı kararında¹⁷ da her davanın açıldığı tarihteki hukuki ve maddi vakıalara göre sonuçlandırılacağı;

¹⁶ Karar için bkz. <http://www.kazanci.com> (e.t.:5.7.2011).

¹⁷ Bkz. <http://www.hukukturk.com> (e.t.:5.7.2011).

bu hususun vazgeçilmez bir usul kuralı olduğu; dava konusu olayda boşanma isteğinin kabulüne ilişkin yerel mahkeme kararına ağırlıklı olarak 17.5.1993 gününde açılan davadan sonra, tanık ifadelerinde açıkça belirtilen 19.5.1993 günü cereyan eden olayların gerekçe yapıldığı; buna karşılık, davanın açıldığı tarihe kadar taraflar arasında müşterek hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını gösterir bir olayın varlığının ileri sürülmediği gibi buna ilişkin delil de getirilmediği, bu nedenle direnme kararının bozulması gerektiği sonucuna ulaşmış ve davanın açılmasından sadece iki gün sonra gerçekleşen bir olaya ilişkin tanık beyanlarının dahi dikkate alınamayacağına hükmetmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 16.6.2010 tarih ve E. 2010/2-227, K. 2010/324 sayılı kararına¹⁸ konu olan olayda yerel mahkeme tarafların 2004 yılı Ağustos ayından itibaren ayrı yaşamaya başladıkları, tanığın davacı kadının başka bir erkekle yaşadığına dair beyanının ise dava tarihinden sonraki bir olguya ilişkin bulunduğu ve bu nedenle söz konusu tanık beyanı esas alınarak kadının kusurlu olduğuna hükmedilemeyeceğini, ayrıca bozma ilamına kadar koca tarafından eşinin sadakatsizliğinin¹⁹ de ileri sürülmediğini belirterek kadın tarafından açılan boşanma davasının kabulüne karar vermiştir. Bu kararın temyizi üzerine verilen bozma kararına karşı yerel mahkeme direnme kararı vermiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, yerel mahkeme ile özel daire arasındaki görüş ayrılığının dava tarihinden sonra meydana gelen maddi ve hukuki olguların mahkemece değerlendirilip değerlendirilemeyeceği ve buna bağlı olarak hükme esas alınıp alınmayacağı noktasında toplandığına değinmiş ve bu görüş ayrılığının giderilmesi için hukuk yargılamasında uygulanan genel usul hükümlerine başvurulması ve davanın açılmasının usul hukuku bakımından meydana getirdiği sonuçların irdelenmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Yüksek Mahkemeye göre 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 179/1. maddesi uyarınca davacı, davanın dayanağı olan bütün vakıaları sıra numarası altında ve açık

¹⁸ Karar için bkz. <http://www.kararara.com> (e.t.:5.7.2011).

¹⁹ Boşanma sebebi olarak sadakatsizlik hakkında daha geniş bilgi için bkz. Ali İhsan **İpek**, Son Tarihli Yayımlanmamış İçtihatlarla Türk Hukukunda Genel Boşanma Sebepleri, Ankara 2008, s.55 vd.

özetleriyle birlikte dava dilekçesine yazmalıdır. Bunlar dava dilekçesindeki talep sonucunun dayanağı olan ve bu talep sonucunu haklı göstermeye yarayan vakılardır. Davacının dava dilekçesinde bildirdiği vakıaların doğru olduğu yargılama sırasında ispat edilirse ve bu vakılar davacıyı haklı gösteriyorsa, dava kabul edilerek davacı lehine hükme bağlanır. Dava dilekçesinde ileri sürülmemiş vakılar ise davadan sonra kendiliğinden incelenemeyeceği gibi, hakim onları hatırlatacak hallerde dahi bulunamaz (HUMK m. 75). Buna göre, dava dilekçesinde bildirilmiş olan vakılar davanın sınırını çizer ve mahkemece ancak, bu vakılar hakkında inceleme ve değerlendirme yapılabilir. Bu nedenle, her dava açıldığı tarihteki fiili ve hukuki duruma göre karara bağlanır. Diğer bir ifadeyle, hüküm, uyuşmazlığın başlangıcından dava açılan güne kadar gerçekleşmiş olayları kapsar. Aksi düşüncenin kabulü durumunda, davacının dayandığı vakıaların, dolayısıyla elde etmek istediği nihai talebin dışına çıkılması sonucunu doğuracağı gibi temyiz ve karar düzeltme aşamaları da dahil yargılamanın hangi aşamasına kadar gerçekleşecek hukuki ve fiili olguların nazara alınması gerektiği sorunu ortaya çıkarır. Yüksek Mahkeme, 28.11.1956 tarih ve 15/15 sayılı Yargıtay içtihadı birleştirme kararında da her davanın açıldığı tarihte tespit edilen durumu esas alması gerektiği yönündeki görüşüne de atıfta bulunmuş ve somut olayda bilgisine başvuru olan tanığın davacı kadının başka bir erkekle yaşadığı olgusunun davanın açılma tarihinden sonra gerçekleştiğini bildirmesi karşısında bu vakıanın hükme esas alınmasının olanaksız olduğunu dile getirmiştir. Yüksek Mahkemeye göre dava tarihinden sonra sadakat yükümlülüğünün ihlali halinde ise bu yeni vakıanın yeni bir davanın konusunu oluşturacağı konusunda tereddüt edilmemesi gerekir ve yerel mahkemenin her davanın açıldığı tarihteki hukuki ve maddi olgulara göre sonuçlandırılması gerektiği ilkesini benimseyerek, davadan sonra tanık beyanıyla belirtilen olgunun davacı kadının kusurunun belirlenmesinde değerlendirilemeyeceği, dolayısıyla hüküm verilirken dikkate alınmayacağı yönündeki direnme kararı isabetlidir.

Oyçokluğuyla alınan bu karara karşı yazılan muhalefet şerhlerinden birinde medenî yargılamanın amacının gerçeğe ulaşmak olduğu; medenî hukukun kişilerin birbirleriyle özel yaşam ilişkilerinin, hukuki ilişkilerin ve hakların öğelerini saptadığı, buna karşılık medenî usul hukukunun ise maddi

hukuka aykırılık halinde hukuki korumanın nasıl sağlanacağını düzenlediğini, bu nedenle her iki hukuk alanının bağımsız olduğunu dile getirmiş ve hukuki işlem ile usuli işlemin farklı kavramlar olduğunu altını çizdikten sonra Anayasanın 2. maddesinde belirtilen “sosyal devlet” ilkesinin göz önünde tutulması durumunda usul kurallarının “gerçeğe ulaşma” yolunda özellikle ekonomik açıdan ağır şartlara bağlı tutulmaması gerektiğini vurgulamıştır. Görüşünü esas olarak usul ekonomisi ilkesine dayandıran üye, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 185, II ve 77. madde hükümleri ile usul ekonomisi kavramının usul hukuku açısından dava devam ederken oluşan yeni vakıaların hükme konu kılınmasını sağlayan teknik enstrümanlar olarak nitelendirmiş ve aynı uyumsuzluk içerisinde yeni bir vakıa olarak getirilen bir olayın temel uyumsuzluk içerisinde görülebilmesinin usul ekonomisi ile uyumlu olduğunu dile getirmiştir. Ona göre yeni olay-yeni dava düşüncesi davaları çoğaltacağı gibi aile hukukunun temel prensipleri ve medenî usul esasları ile de örtüşmemektedir. Bu nedenle boşanma davası açıldıktan sonra eşlerin davranış ve yaşam biçimlerinin sınırları sosyolojik ve aile hukuku açısından tartışılarak temel uyumsuzluk içerisinde çözülmesi gerekir.

Diğer muhalefet şerhinde ise dava tarihindeki durumun hükme esas alınması gerektiğine ilişkin tahdidi ve genel ilke şeklinde bir hüküm ne Türk Medenî Kanunu’nun boşanmada yargılama usulünü düzenleyen 184. maddesinde ne de Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nda yer almaktadır. Şiddetli geçimsizliğe dayanarak açılan boşanma davalarında her davanın dava tarihindeki duruma göre karara bağlanacağı ilkesine bağlı kalınması durumunda aleyhine boşanma davası açılmış bulunan eş, birliğin temelinden sarsıcı nitelikte sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışı ortaya çıkmış olsa bile, bu eylem, o eşin kusuru olarak kabul edilmeyecek, diğer eşin kusuru nedeniyle boşanma kararı verilmiş olacak ve talep edilmiş ise “davadan sonra bir başkasıyla yaşayan tarafa” tazminat ve yoksulluk nafakası verilmiş olacaktır. Bunun hukuka ve hakkaniyete uygun düşen yanı yoktur. Bu nedenle, muhalefet şerhi sahibi bu üyeye göre dava tarihindeki durumun hükme esas alınması gerektiğine ilişkin prensibin somut olayın özelliği gözetilmeksizin istisnasız boşanma davalarında peşinen kabulü doğru bir yaklaşım değildir.

B. BOŞANMA DAVASI SIRASINDA GERÇEKLEŞEN VAKIALARIN DİKKATE ALINABİLECEĞİ

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi vermiş olduğu 20.06.2005 tarih ve E. 2005/7740, K. 2005/9551 sayılı kararında davacıdan aktarılan sözlerin boşanma nedeni olarak kabul edilemeyeceğini dile getirerek kararı bozmuştur. Yerel mahkeme ise ilk kararında direnmiştir. Bunun üzerine dosyayı inceleyen Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 6.12.2006 tarih ve E. 2006/2-777, K. 2006/778 sayılı kararında²⁰ davalının yargılama sırasında davacıyı kaçırdığı ve zorla alıkoyduğu, bu nedenle henüz kesinleşmemiş olmakla birlikte mahkûm olduğu, boşanma kararı verildikten sonra davacının babası tarafından davalının bıçaklandığı ve dalağının alındığı ileri sürülmüş olduğundan bu evliliğin yürümeyeceği anlaşılmış olup delillerin değerlendirilmesinde bir isabetsizlik bulunmadığı sonucuna varmıştır. Bu karardan da anlaşılacağı üzere Yargıtay Hukuk Genel Kurulu davanın açıldığı tarihten sonraki olayların hükmün onanması yahut bozulması bakımından etkili olabileceğini açıkça kabul etmiştir.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi vermiş olduğu 14.1.2010 tarih ve E. 2008/18052, K. 2010/572 sayılı kararında evlilik birliği süresince eşlerin birbirlerine sadakat yükümlülüğünün devam edeceğine, bir eşin sadakatsiz tutum ve davranışlarda bulunmasının diğerine de bu hakkı vermeyeceğine, toplanan delillerden sadakatsiz tutum içinde bulunan kocaya karşı boşanma davası açan kadının da, **dava sırasında** bir başka erkekle ilişkide bulunduğu, bu suretle sadakat yükümlülüğüne aykırı davrandığının anlaşıldığına değinmiştir. Karara karşı yazılan karşı oy yazısında ise, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 19.4.1995 tarih ve E. 1995/128, K. 1995/399 sayılı kararına atıfta bulunularak her davanın açıldığı tarihteki hukuki ve maddi vakialara göre sonuçlandırılmasının vazgeçilmez temel bir usul kuralı olduğuna; davadan sonraki olayların kusurun tespitinde esas alınmayacağına dikkat çekilmiştir²¹.

²⁰ Bkz. <http://www.kazanci.com> (e.t.:5.7.2011).

²¹ Karar için bkz. <http://www.hukukturk.com> (e.t.:5.7.2011).

Nihayet Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 22.12.2010 tarih ve E. 2010/636, K. 2010/680 sayılı kararında²² "...Kural olarak, sadece dava dilekçesinde bildirilmiş olan vakıalar davanın sınırını belirler ve mahkemece ancak bu vakıalar hakkında inceleme ve değerlendirme yapılabilir. Dava tarihinden sonra meydana gelen maddi bir olgunun değerlendirilmesi ve hükme esas alınması olanaklı değildir. Ne var ki Hukuk Genel Kurulu'nun 26.11.2008 gün 2008/2-7698 E., 2008/711 K. Sayılı kararında da aynen benimsendiği gibi boşanma davası açıldıktan sonra gerçekleşen bir kısım olaylar somut olayın özelliğine göre dava sonucunu etkileyebilir. Somut uyuşmazlıkta, **henüz boşanma kararı verilmeden** kocanın başka bir kadınla ilişkiye girdiği anlaşılmıştır. 4721 sayılı kanunun 185. maddesi hükmü... dikkate alındığında, kocanın evlilik birliği sona ermeden, diğer bir anlatımla sadakat yükümü devam ederken başka bir kadın ile evlilik dışı ilişkiye girdiği hususunun hüküm kurulurken dikkate alınması gerekir...".

C. BOŞANMA DAVASI AÇILDIKTAN SONRA GERÇEKLEŞEN VAKIALARIN SOMUT OLAYIN ÖZELLİĞİNE GÖRE ESAS ALINABİLECEĞİ

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu vermiş olduğu 26.11.2008 tarih ve E. 2008/2-698, K. 2008/711 sayılı kararında²³, 06.12.2006 tarih ve E. 2006/2-

²² Bkz. <http://www.kazanci.com> (e.t.:5.7.2011).

²³ "...Mahkemenin "Toplanılan delillerden davalının davacıya müstakil ev açmayarak davacıyı kendi ailesi ile yaşamak durumunda bıraktığı birlikte yaşadıkları dönemde de davalının davacıya şiddet uyguladığı üzerinde korku yarattığı, taraflar arasında güvene dayalı bir ilişkinin kalmadığı müşterek hayatı yürütmesi kendilerinden beklenmeyecek derecede evlilik birliğinin davacı yönünden temelden sarsıldığı anlaşılmıştır." gerekçesiyle davanın kabulüne dair verdiği karar, Özel Dairece yukarıda belirtilen nedenle bozulmuş, mahkemece önceki kararda direnilmiştir. Tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dosyadaki tutanak ve kanıtlara, mahkeme kararında açıklanan gerektirici nedenlere ve özellikle dosya kapsamından davalının **yargılama sırasında** davacıyı kaçırdığı ve zorla alıkoyduğu bu nedenle henüz kesinleşmemiş olmakla birlikte mahkûm olduğu, **boşanma kararı verildikten sonra** davacının babası tarafından davalının bıçaklandığı ve dalağının alındığı ileri sürülmüş olduğundan bu evliliğin yürümeyeceği anlaşılmış olup

777, K. 2006/778 sayılı kararına atıfta bulunarak boşanma davası açıldıktan sonra gerçekleşen bir kısım olayların “somut olayın özelliğine göre” dava sonucu etkileyebileceğine işaret etmiş; 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun 185/3. maddesinde düzenlenen sadakat yükümlülüğünün de evlilik birliği süresince devam etmesi gerektiğine değinerek, boşanma kararı verilip kesinleşinceye kadar evlilik birliği devam edeceğinden ve henüz karar da verilmemiş olduğundan direnme kararının bozulması gerektiği sonucuna varmıştır.

III. DEĞERLENDİRME

Boşanma davalarında iddia ve savunma vakıalarının ileri sürülmesi meselesi, iddia ve savunmanın değiştirip genişletilmesi yasağı, mevcut vakıaların sonradan ileri sürülmesi ile sonradan ortaya çıkan vakıaların ileri sürülmesi, boşanma davalarının vakıaların ileri sürülmesi bakımından gösterdiği özellikler, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu bakımından değerlendirme ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu bakımından değerlendirme başlıkları altında değerlendirilebilir.

A. VAKIALARIN İLERİ SÜRÜLMESİ ve İDDİA ve SAVUNMANIN DEĞİŞTİRİLİP GENİŞLETİLMESİ YASAĞI

Yukarıda da belirtildiği gibi HUMK m. 179/3 uyarınca davacı iddiasının dayanağı olan bütün vakıaların sıra numarası altında açık özetleri ve delillerinin nelerden ibaret olduğunu dava dilekçesinde göstermek mecburiyetindedir. Bu hüküm davacının dava sebebini, kendisine dayandırılan talebi diğerlerinden ayırt etmeye yarayacak biçimde ortaya koyması olarak anlaşılmalıdır²⁴. Şayet olay bu ayırımın yapılmasını mümkün kılmayacak

delillerin değerlendirilmesinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre, direnme kararı usul ve yasaya uygundur...” (YHGK 6.12.2006, E. 2006/2-777, K. 2006/778: <http://www.kazanci.com,e.t.:5.7.2011>).

²⁴ Yavuz **Alangoya**/Kamil **Yıldırım**/Nevhis **Deren-Yıldırım**, Medenî Usul Hukuku Esasları, 7.B, İstanbul 2009, s.224.

şekilde aksettirilmişse davanın dava sebebinin²⁵ dava dilekçesine gereği gibi aksettirilmemiş olması nedeniyle reddedilmesi mümkündür²⁶.

B. MEVCUT VAKIALARIN SONRADAN İLERİ SÜRÜLMESİ ile SONRADAN ORTAYA ÇIKAN VAKIALARIN İLERİ SÜRÜLMESİ

Dava dilekçesinde davaya konu olan olay yeterli açıklıkta özetlenmişse bazı vakıaların dava dilekçesinde zikredilmemiş olması HUMK m. 179/3 hükmünün yerine getirilmediği anlamına gelmez²⁷. Diğer bir deyişle, dava sebebinin teşkil eden olayın dava dilekçesinde yeterince ortaya konulduğunun kabul edildiği hallerde mevcut olmakla birlikte, özetleme nedeniyle dava dilekçesinde yer almayan vakıaların sonradan yargılamaya dahil edilmesi

²⁵ Dava sebebi uygulanacak hukuk normunun soyut nitelikteki kurucu unsurlarını eksiksiz karşılayan vakıaların oluşturduğu hayat olayıdır (**Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s.224). Karş. Baki **Kuru**, Hukuk Usulünde Dava Sebebi (AD 1967/4, s.239-268), s.239 vd.).

²⁶ Yavuz **Alangoya**, Medenî Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler, İstanbul 1979, s.107. Bu ihtimalde yeteri kadar somutlaştırılmamış olması nedeniyle reddedilmiş bulunan bir davanın sonradan daha evvel mevcut ve talep sonucunu haklı gösterecek güçte olan yeni vakıalara dayanılarak tekrar açılması da olanaksızdır (**Üstündağ**, Yasak, s.132).

²⁷ **Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s.224. Yargıtay konuya ilişkin bir kararında şu sözlere yer vermiştir: "...Şiddetli geçimsizliğe dayalı davada, maddi vakıaların mutlaka dava dilekçesinde ayrıntılı bir biçimde açıklanması zorunlu değildir. Ortak hayatın çekilmez hale geldiğinin, yani boşanmayı gerektiren durumun gerçekleştiğinin açıklanması yeterlidir. Bunların, yargılama sırasında bildirilmesi iddianın tevsii niteliğinde sayılamaz. Kaldı ki, duruşmada karşı taraf, tevsie karşı koymamış HUMK185), mahkemece re 'sen davacının delillerine değer verilmemiştir. O halde davacının delileri gözönünde tutulmadan davanın red edilmesi yanlıştır. ...Bu nitelikteki davalarda geçimsizliğe yol açan olayların mahiyetleri itibariyle dava dilekçesinin de genel bir biçimde belirtilmesi yeterli olup, olayların dava dilekçesinde ayrıntılı olarak açıklanması zorunluluğundan söz edilemez..." (YHGK, 20.3.1987, E. 1986/2-133, K. 1987/221: YKD C. XIII, S.9, s.127-128). Bu karar öğretide haklı olarak eleştirilmiştir. Zira geçimsizliğe dayanan boşanma davasında dilekçede salt "geçimsizlik var" demek yeterli değildir. Olayı ferdileştirecek açıklamalara ihtiyaç vardır (**Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s.224, dn.5).

davanın değiştirilmesi anlamına gelmez. Çünkü, burada davanın niteliğinin değişmesi söz konusu değildir²⁸. Buna karşılık davanın açılmasından sonra yargılamaya dahil edilen maddi vakıalar dava sebebini teşkil eden hayat olayını değiştiriyor yani, yeni bir vakıalar zincirinin ortaya çıkmasına yol açıyorsa bu durumda dava, HUMK m. 185/2 anlamında değiştirilmiş sayılacaktır²⁹. Şu halde, daha sonra ileri sürülen vakıa, dava dilekçesinde yer alan “vakıa karışımı” ile ahenk içerisinde değilse, bu durumda iddianın ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı ortaya çıkar ve bu yasağı aşmak için karşı tarafın rızasına yahut ıslaha ihtiyaç duyulur³⁰.

İddianın ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı davanın niteliğini değiştirecek veya genişletecek olan vakıaların sonradan davaya getirilmesini engellemektedir. Buna karşılık, bir vakıa, davanın niteliğini değiştirecek veya genişletecek önemde değilse, yani böyle bir vakıa davanın niteliğini değiştirmeden ve genişletmeden sadece olayı aydınlatıyor ve iddiayı güçlendiriyorsa, bu tür bir vakıa, yasakla karşılaşmadan ileri sürülebilecektir³¹.

C. BOŞANMA DAVALARININ VAKIALARIN İLERİ SÜRÜLMESİ BAKIMINDAN GÖSTERDİĞİ ÖZELLİKLER

İddia ve savunma vakıalarının ileri sürülmesi konusunda boşanma davaları bakımından birkaç olasılığa dikkat çekilebilir. Davacı, dava dilekçesinde boşanma sebeplerinden sadece birisini dile getirmiş olmasına karşılık, ileri sürmüş olduğu olaylar aslında başka bir sebeple boşanmaya hükmedilmesini gerektiriyorsa, hâkim dilekçedeki yazılı sebeple bağlı olmadığından, söz gelimi, davacı eşinin başka birisiyle ilişkisini kastedip dilekçede “haysiyetsizlik” nedeniyle boşanmak istediğini ifade etmiş; buna karşılık mahkeme yaptığı inceleme sonucunda boşanma sebebi olarak “zinanın” gerçekleştiğini tespit etmişse bu nedenle boşanmaya karar verebilir. Zira

²⁸ Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, s.238.

²⁹ Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, s.239.

³⁰ Yılmaz, Islah, s.159.

³¹ Alangoya, İlkeler, s.109.

hâkim tarafların getirdiği vakıalarla bağlı ise de onların hukuki nitelendirilmesiyle bağlı değildir (HUMK m. 76)³².

Yukarıda örnek olarak zikredilen bazı Yargıtay kararlarında ele alındığı gibi “boşanma davası açıldıktan sonra” gerçekleşen olaylara dayanılarak boşanmaya karar verilebilir mi? Kanımızca bu soruya olumsuz cevap vermek gerekir³³. Zira katı teksif ilkesinin geçerli olduğu hukukumuzda³⁴ iddia ve savunma araçlarının mutlak olarak belli bir usul kesitine kadar toplanması gerekir. Bu kesitten sonra talebe temel teşkil edecek vakıaların “sonradan doğdukları” ileri sürülerek yargılamaya dâhil edilmesi mümkün değildir³⁵. Ancak böyle bir durumda söz konusu vakıalar ıslah yoluna başvurulmak suretiyle yargılamaya dahil edilebilir³⁶. Zira ıslaha sadece

³² **Petek**, s.26-27. Keza, davacı boşanma davasında ileri sürdüğü vakıaları ispat edemeyip davayı kaybettikten sonra aynı vakıalar hakkında delil getirerek bu vakıaları ikinci bir boşanma davasına konu kılamaz. Çünkü delillerin farklılığına rağmen her iki davada da dava sebebi aynıdır (**Üstündağ**, Yasak, s.46 dn..77b).

³³ **Petek**, s.28.

³⁴ Buna karşılık Alman Medenî Yargılama Hukukunda mahkemenin takdirine göre vaktinde ileri sürülmeyen iddia veya savunma araçlarının kabulü durumunda uyumsuzluğun çözümü gecikmeyecekse veya onların geç ileri sürülmesi ilgili tarafın ağır kusuruna dayanmıyorsa söz konusu iddia veya savunma araçları mahkeme tarafından kabul edilebilir. Bkz. Tercan, s.34; Lale **Sirmen/Cengiz Koçhisarlıoğlu/Süha Tanrıver/Nurhan Süral/Erdal Tercan**, “Karşılaştırmalı Hukukta Aile Mahkemeleri ve Türkiye Aile Mahkemeleri Kurulmasında Yararlanılabilecek Bir Model” (Prof. Dr. Turan Esener’e Armağan, Ankara 2000, s.1-32), s.10.

³⁵ **Üstündağ**, s.122. Aksi görüş için bkz. Kuru, Usul II, s.1733; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, Medenî Usul Hukuku, 9.B., Ankara 2010, s.360; **Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s.239-240; Yılmaz, Islah, s.161. Anılan son yazara göre iddiayı veya savunmayı genişletme yasağının katı uygulanarak sonradan bir takım vakıaların getirilmesine izin verilmemesi dava ekonomisi ilkesine (HUMK m. 77; HMK m. 30) aykırı düşecektir. Dava ekonomisi ilkesi hakkında geniş bilgi için bkz. Ejder **Yılmaz**, Usul Ekonomisi (AÜHFD, 57/1, Prof. Dr. Necip Bilge Armağanı, Ankara 2008, s.243-274), s.243 vd.).

³⁶ **Üstündağ**, Yasak, s.122. Aksi görüş için bkz. **Yılmaz**, Islah, s.179-180. Yazarın verdiği bir örnekte davacı, açtığı bir davada davalının kendisine ait bir otomobili ariyet olarak aldığını, ancak daha sonra geri vermediğini ileri sürmüş ve otomobilin iadesini talep etmişse de otomobil dava açıldıktan sonra yanmıştır. Bu durumda

davanın açılmasından önce doğmuş olup da dilekçelerin teatisi aşamasında ileri sürülmemiş olan dava vakıaları için değil; davanın seyri esnasında doğmuş bulunan vakıalar için de başvurulabilir³⁷.

D. HUKUK USULÜ MUHALEMELERİ KANUNU BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

HUMK m. 185/2 uyarınca dava dilekçesi verildikten sonra davacının dava dilekçesinde bildirmedığı yeni vakıalar ileri sürmesi davayı genişletme sayılmaktadır. Keza, davalı da mahkemeye sunacağı cevap layihasında kendisinin dayandığı, diğer deyişle, savunmasına temel teşkil eden vakıaları sıra numarası altında bildirecektir (HUMK m. 201/1). Davacı dava dilekçesinde iddiasını dayandırdığı vakıaların “özetlerini” bildirmek zorunda olduğundan dava dilekçesinde belirttiği vakıaları “detaylandıran” vakıaları daha sonra karşı tarafın rızasına yahut ıslah yoluna başvurmaksızın ileri sürebilmesi mümkündür. Zira bu vakıaların ileri sürülmesi, iddia ve savunmadaki belirsizliği ortadan kaldıracak nitelikte olabilir. Nitekim HUMK m. 75 (HMK m. 31) hükmü hâkimin dilekçelerdeki belirsizliği ve çelişkiyi giderici işlevini düzenlemektedir³⁸. Öğretide sonradan ileri sürülen vakıanın, iddianın ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı ihlâl edip etmediğinin belirlenmesinde ileri sürülen yeni vakıanın dava dilekçesinde izah edilen “vakıa karışımı” ile ahenk içerisinde olup olmadığı kriterine başvurulmaktadır³⁹. Bahsi geçen “vakıa karışımı” ile kastedilen ise dava dilekçesinde yer alan “vakıalar zinciri”dir. Buna göre sonradan ileri sürülen

davacı otomobilin değerini doğrudan isteyebilecek midir, yoksa ıslah yoluna mı başvuracaktır? Yargıtay burada davacının ıslah yoluna başvurmasını gerekli görmüştür. *Yılmaz* ise davacının ıslaha dahi başvurmadan otomobilin değerini isteyebileceğini; bu olayda davacıyı ıslaha zorlamanın yargılama ilkelerine aykırı olduğu gibi davacının gerçekten ihtiyaç duyabileceği bazı durumlarda kullanılabileceği ıslah olanağının hiç gereği yokken onun elinden alınması anlamına da geleceğini ifade etmiştir (*Yılmaz*, *Islah*, s.179-180).

³⁷ **Üstündağ**, *Yasak*, s.127.

³⁸ **Yılmaz**, *Islah*, s.161.

³⁹ **Üstündağ**, *Yasak*, s.116.

maddi vakıalar yeni bir vakıalar zincirinin oluşumuna yol açmıyorsa ise ileri sürülen yeni vakıalar dava dilekçesindeki vakıalar zinciri ile uyum içerisindedir. Buna karşılık, yeni vakıa dava dilekçesindeki vakıalar zincirine girmiyor ve yeni bir vakıalar zinciri oluşturuyorsa, bu durumda dava değiştirilmiş demektir⁴⁰.

E. HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu tıpkı 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu gibi iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağını benimsemiştir. Nitekim HMK m. 141/1, c. 1 uyarınca taraflar cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleriyle serbestçe; ön inceleme aşamasında ise, ancak karşı tarafın açık rızası ile iddia veya savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilir. Şu halde, davacı, dava dilekçesindeki iddiasını davalının cevap dilekçesine karşı vereceği cevaba cevap dilekçesinde değiştirip genişletebilir. Cevap dilekçesini verdikten sonra ise istisnai haller dışında davasını genişletip değiştiremez. Benzer şekilde, davalı da cevap dilekçesindeki savunmasını davacının cevaba cevap dilekçesine karşı vereceği ikinci cevap dilekçesinde değiştirip genişletebilir. O halde savunmayı genişletme ve değiştirme yasağı davalı bakımından ikinci cevap dilekçesinin verilmesiyle başlayacaktır. Bu andan itibaren davalı kanunda gösterilen istisnalar dışında savunmasını genişletip değiştiremez. Buna göre Hukuk Muhakemeleri Kanunu da tıpkı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu gibi teksif ilkesini benimsemiştir. Bu nedenle gerek davacı gerekse davalı dava ve cevap dilekçelerini hazırlarken iyice düşünmeli ve dikkatli olmalıdır. Boşanma davasının taraflarının da dilekçelerini hazırlarken bu hususlara riayet etmeleri gerekir.

⁴⁰ **Yılmaz**, *Islah*, s.161-162.

SONUÇ

İddianın ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağından bahsedilirken gözden kaçırılmaması gereken bir husus da sadece iddianın “değiştirilmesinin” değil, “genişletilmesinin” de yasak kapsamına girdiğidir. Bu nedenle dava açıldıktan sonra doğmuş bulunan vakıalar yargılamaya dâhil edilemez. Diğer bir deyişle karar verilirken dava tarihi esas alınır⁴¹. Yukarıdaki boşanma kararlarına konu olan olaylarda olduğu gibi davanın açılmasından sonra davalı kocanın davacının annesine karşı öldürmeye teşebbüs suçu işlemiş olması yahut davanın taraflarından birinin dava açıldıktan sonra bir başka kadın ya da erkekle ilişkiye girmesi gibi vakıalar ileri sürülemez. Bu vakıaların şiddetli geçimsizlik yahut zina sebebiyle açılmış bulunan boşanma davalarında dahi sonradan ileri sürülmesi mümkün değildir. Çünkü bir vakianın iddianın ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağını ihlâl etmeksizin ileri sürülebilmesi için verilmiş bulunan dava dilekçesinde bu vakianın “izlerinin” bulunması gerekir⁴².

⁴¹ Karar verilirken “dava tarihinin” değil, “hüküm tarihinin” esas alınması gerektiği konusunda bkz. Tahir **Çağa**, Mahkemece Hüküm Verilirken Dava Tarihindeki Mi Yoksa Hüküm Tarihindeki Maddi ve Hukuki Durum Mu Esas Tutulmalıdır? (Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu VIII, Ankara, 26-27 Nisan 1991, Ankara 1991, s.137-149), s.144 vd. **Çağa** görüşüne dayanak olarak özellikle Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 77. ve 186. maddelerini göstermiştir. Aynı toplantıda bu görüşün kapsamlı bir eleştirisi için özellikle bkz. Ramazan **Arslan**, Tartışmalar Bölümü, s.153-156; Ahmet **Kılıçoğlu**, Tartışmalar Bölümü, s.157-159. **Kılıçoğlu**, **Çağa**’nın görüşüne karşı çıkmış ve asıl dava tarihinin esas alınmasının dava ekonomisi ilkesine daha uygun düştüğünü ileri sürmüştür. Ona göre HUMK m. 202 aslında dava ekonomisine hizmet etmek için kabul edilmiştir.

⁴² Yargıtay kararına konu olan bir boşanma davasında davacı koca önce dilekçesinde, karısının evlendikleri günden beri kendisine itaat etmediğini daha sonra ise karısının ismini bilmediği bir erkekle gezmekte olduğunu ve bunun da geçimsizliğe neden olduğunu ileri sürmüştür. Yargıtay davacının bu yeni beyanını davanın genişletilmesi olarak kabul etmiştir (2. HD 18.2.1958, 642/859: AD 1958/3-4, s.276-277). Bu karar öğretilde eleştirilmiş ve karının kocaya itaat etmediği ana vakiasının ispatı için ileri sürülen ikinci vakianın (karının başka bir erkekle gezmesinin), birincide zimnen dâhil olduğunu ve bu nedenle burada davanın genişletilmesinden bahsedilemeyeceği ifade edilmiştir (**Postacıoğlu**, s.446 dn.25; Baki

Nitekim HUMK m. 179/3'te açıkça "bütün" vakıaların bildirilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Kanımızca sonradan yapılan açıklamalar ancak ana vakıayı daha fazla detaylandırmaya ve aydınlatmaya yönelik olabilir; yoksa yepyeni bir vakıa ileri sürülemez. Bu sonuç gerek 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu gerekse 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu bakımından geçerlidir. Bununla birlikte, karşı tarafın rızası yahut ıslah yoluna başvurulması suretiyle bu vakıaların mevcut yargılamaya dâhil edilmesi mümkündür. Bu, hukukumuzda benimsenmiş bulunan katı teksif ilkesinin bir sonucudur. Zira bu ilke uyarınca iddia ve savunma araçlarının muhakkak belirli bir usul kesitine kadar toplanması gerekmektedir⁴³. Buna karşılık olması gereken hukuk bakımından hâkimin uyuşmazlığın esasının çözümlenmesi bakımından uygun görmesi şartına bağlı olarak⁴⁴ ve daha önce ileri sürülememelerinde tarafların kusurunun bulunmadığı hallerde⁴⁵ tarafların iddia ve savunmalarını her zaman değiştirip genişletebilmeleri gerekir.

Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. B., İstanbul 2001, s.1721). Kanımızca isabetli olan Yargıtay'ın görüşüdür. Zira davacının boşanma dilekçesinde karısının başka bir erkekle gezdiğine ilişkin hiçbir açıklama yer almamaktadır. Davacı bu yeni iddiayı karşı tarafın rızasıyla yahut ıslah yoluyla ileri sürebilir.

⁴³ **Üstündağ**, Yasak, s.121.

⁴⁴ Ejder **Yılmaz**, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı Üzerine Notlar (Medenî Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı V, Ankara/8-9 Eylül 2006, s.167-209), s.193; **Yılmaz**, İslah, s.40, dn.81.

⁴⁵ Zira vakıaların zamanında ve belirli şekilde ileri sürülmemesi haklı bir sebepten, yargılama hukuku kurallarının açık engellemesinden yahut hâkimden kaynaklanmışsa ve buna rağmen tarafın ileri sürdüğü vakıa dikkate alınmazsa tarafın "açıklama hakkı" sınırlanmış olacaktır (Muhammet **Özekes**, Medenî Usul Hukukunda Hukuki Dinlenme Hakkı, Ankara 2003, s.115).

Kaynakça

- Bahattin **Aras**, Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Aile Mahkemeleri, Ankara 2007.
- Bahattin **Aras**, Roma Hukukundan Günümüze Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Günümüz Aile Mahkemeleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2005.
- Baki **Kuru**/Ramazan **Arslan**/Ejder **Yılmaz**, Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 21.B., Ankara 2010.
- Baki **Kuru**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.II, 6.B., İstanbul 2001.
- Baki **Kuru**, Hukuk Usulünde Dava Sebebi (AD 1967/4, s.239-268).
- Bilge **Öztan**, Aile Hukuku, 4.B., Ankara 2004.
- Birce **Arslandoğan Kurşuncu**, Boşanma Davalarında Yargılama Usulü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2007.
- Burhan **Gürdoğan**, Boşanma Davalarına İlişkin Usul Hükümleri (Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı, 1925-1975, C.II), Ankara 1977, s.205 vd.
- Ekkehard **Becker-Eberhard**, Dava Malzemesinin Taraflarca Getirilmesi İlkesinin Esasları ve Sınırları (Çev.: M. Kamil **Yıldırım**), (İlkeler Işığında Medeni Yargılama Hukuku, 3.B., İstanbul 2002, s.17-42).
- Ejder **Yılmaz**, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı Üzerine Notlar (Medenî Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı V, Ankara/8-9 Eylül 2006, s.167-209).
- Ejder **Yılmaz**, Islah, 3.B., Ankara 2011.
- Ejder **Yılmaz**, İdari Yargıda İddia ve Savunmanın Genişletilmesi/Değiştirilmesi Yasası, ABD 1983/3-4, s.11-34).
- Ejder **Yılmaz**, Usul Ekonomisi (AÜHFD, 57/1, Prof. Dr. Necip Bilge Armağanı, Ankara 2008, s.243-274).
- Erdal **Tercan**, Temel Özellikleriyle Alman Aile Mahkemeleri (Familiengerichte), (TNBHD, 1998, Sayı:97-100, s.30-35).

- Hakan **Pekantez**/Oğuz **Atalay**/Muhammet **Özekes**, Medenî Usul Hukuku, 9.B., Ankara 2010.
- Hakan **Pekantez**/Oğuz **Atalay**/Muhammet **Özekes**, Medenî Usul Hukuku, 11.B., Ankara 2011.
- Hasan **Petek**, Medenî Yargılama Hukukuna Hakim Olan İlkeler Işığında Boşanma Davaları (İzBD 2000/3, s.11-54).
- İbrahim **Ercan**, Aile Mahkemesinde Uyuşmazlıkların Sulh Yoluyla Çözümlemesi (Prof. Dr. Yavuz Alangoya için Armağan, İstanbul 2007, s.63-102).
- İlhan **Postacıoğlu**, Medenî Usul Hukuku Dersleri, 6.B., İstanbul 1975.
- Lale **Sirmen**/Cengiz **Koçhisarhoğlu**/Süha **Tanrıver**/Nurhan **Süral**/Erdal **Tercan**, “Karşılaştırmalı Hukukta Aile Mahkemeleri ve Türkiye Aile Mahkemeleri Kurulmasında Yararlanılabilecek Bir Model” (Prof. Dr. Turan Esener’e Armağan, Ankara 2000, s.1-32).
- Meral **Sungurtekin-Özkan**, Medeni Kanun’un Aile Hukuku Alanında Getirdiği Değişikliklerin Medenî Usul Hukuku Bakımından Düşündürdükleri (Medenî Usul ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-I, Eskişehir 2003, s.75-91).
- Muhammet **Özekes**, Medenî Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Ankara 2003.
- Mustafa **Dural**/Tufan **Öğüz**/Mustafa Alper **Gümüş**, Türk Özel Hukuku, C.III, Aile Hukuku, İstanbul 2010.
- Namık **Yalçınkaya**/Şakir **Kaleli**, Yeni Boşanma Hukuku, 2. B., Ankara 1988, C. II.
- Necip **Bilge**/Ergun **Önen**, Medenî Yargılama Hukuku, 3.B., Ankara 1978.
- Nedim **Meriç**, Hâkimin Davayı Aydınlatma Yükümlülüğü (Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan, C.I, İzmir 2010, s.377-424).
- Nedim **Meriç**, Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi, Ankara 2011.
- Nevhis **Deren-Yıldırım**, Teksif İlkesi Açısından İstinaf (İstinaf Mahkemeleri-Uluslararası Toplantı 7-8 Mart 2003, TBB Yayını Ankara 2003, s.267-284).

Nevhis **Deren-Yıldırım**, Hâkimle Tarafların İşbirliği İlkesi ve Yarattığı İdeolojik Çağrışımlar (Prof. Dr. Baki Kuru'ya Armağan, Ankara 2004, s.817-832).

Ömer Uğur **Gençcan**, Boşanma Hukuku, Ankara 2006.

Ramazan **Arslan/Süha Tanrıver**, Yargı Örgütü Hukuku, 2.B., Ankara 2001.

Saim **Üstündağ**, İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi Yasağı, İstanbul 1967.

Saim **Üstündağ**, Medeni Yargılama Hukuku, 7.B., İstanbul 2000.

Tahir **Çağa**, Mahkemece Hüküm Verilirken Dava Tarihindeki Mi Yoksa Hüküm Tarihindeki Maddi ve Hukuki Durum Mu Esas Tutulmalıdır? (Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu VIII, Ankara, 26-27 Nisan 1991, Ankara 1991, s.137-149).

Turgut **Akıntürk**, Aile Hukuku, 10. B., İstanbul 2006.

Yavuz **Alangoya/Kamil Yıldırım/Nevhis Deren-Yıldırım**, Medenî Usul Hukuku Esasları, 7.B, İstanbul 2009.

Yavuz **Alangoya**, Medenî Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanması İlişkin İlkeler, İstanbul 1979.

İnternet adresleri:

<http://www.hukukturk.com>

<http://www.kararara.com>

<http://www.kazanci.com>

Kısaltmalar Cetveli

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AD	: Adalet Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
B.	: Bası
Bkz.	: Bakınız
c.	: cümle
C.	: Cilt
Dn.	: Dipnot
e.t.	: erişim tarihi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İzBD	: İzmir Barosu Dergisi
Karş.	: Karşılaştırınız
m.	: madde
s.	: sayfa
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TNBHD	: Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi
vd.	: ve devamı